

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی

طراحی و مدیریت منظر در طبیعت پیرامون

از نگاه مردم

ترجمه:

دکتر علی شرقی

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی

ویرایش علمی: دکتر عبدالحمید قنبران

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی

سر شناسنامه	: کاپلان، استیون، ۹۳۶-م.
عنوان و نام پدید آور	: طراحی و مدیریت منظر در طبیعت پیرامون از نگاه مردم / راشل کاپلان و روبرت ریان؛ مترجم: علی شرقی، عبدالحمید قنبران
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
مشخصات ظاهری	: ۲۱۶ ص: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۷-۹
یادداشت	: عنوان اصلی: With people in mind: design and management of everyday nature, c1998
موضوع	: Human beings – Effect of environment on
موضوع	: روان شناسی محیط زیست
موضوع	: محیط زیست - مدیریت
شناسه افزوده	: کاپلان، ریچل، ۱۹۵۴-م.
شناسه افزوده	: Kaplan, Rachel
شناسه افزوده	: رایان، استیون، تصویرگر Ryan, Robert L
شناسه افزوده	: Ryan, Robert L
شناسه افزوده	: Ryan, Stephan
شناسه افزوده	: شرقی، علی، ۱۳۴۷- مترجم.
رده بندی کنگره	: GF۵۱/ک۲ط۴ ۱۳۹۰
رده بندی دیویی	: ۳۳۳/۷۸۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۲۹۷۵۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

عنوان	: طراحی و مدیریت منظر در طبیعت پیرامون از نگاه مردم
ترجمه	: دکتر علی شرقی، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
ویراستار علمی	: دکتر عبدالحمید قنبران، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
ویراستار ادبی	: ص. سلمانی نژاد مهرآبادی
چاپ اول	: بهار ۱۳۹۰
چاپ سوم	: بهار ۱۳۹۷
انتشارات	: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
لیتوگرافی	: فرانقش
چاپ	: شریف
ناظر چاپ	: محمد معتمدی نژاد
شمارگان	: ۵۰۰ جلد
قیمت	: ۱۷۰,۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۷-۹
ISBN:	۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۷-۹

کلیه حقوق این اثر برای مؤلفین و مترجمین و دانشگاه تربیت دبیر شهیدرجائی محفوظ است.
 نشانی: تهران، لویزان - کد پستی ۱۵۸۱۱-۱۶۷۸۸ - صندوق پستی ۱۶۳ - ۱۶۷۸۵ - تلفن: (۲۶۳۲) ۹ - ۲۲۹۷۰۰۶۰،
 ۲۲۹۷۰۰۷۰، نامبر: ۲۲۹۷۰۰۰۳، پست الکترونیکی: Publish@sru.ac.ir، وب سایت: http://Publish.sru.ac.ir

مقدمه مترجم

آموزش طراحی و معماری منظر در ایران نسبت به معماری ساختمانی، بسیار نوپا است. در سال‌های اخیر تنها چند دانشگاه، آن هم در مقاطع کارشناسی ارشد، نسبت به آموزش آن اقدام کرده‌اند. به همین دلیل منابع علمی و کتابخانه‌ای برای آموزش این گرایش در طراحی و معماری و به زبان فارسی بسیار کم است و یا اگر وجود دارد در حاشیه معرفی و تحلیل آثار معماری قرار دارد. مطالعاتی که در مورد باغ و باغ‌سازی ایرانی وجود دارند مثال خوبی برای این نکته هستند. از طرفی معمولاً در ترجمه، مترجمان سعی می‌کنند به سراغ کتاب‌هایی با تاریخ چاپ جدید بروند تا ترجمه آنها از منابع به روز گرفته شده باشد. این علت باعث شده تا از کتاب‌های چاپ شده و مطرح در قبل از اجرای گرایش معماری منظر در ایران، غفلت شود. کتاب حاضر نیز از این دسته است. کتاب طراحی و مدیریت منظر پیرامون از دیدگاه مردم، همان‌طور که نویسندگان آن اذعان نموده‌اند، علاوه بر پرداختن به الگوها و موضوع‌های منظر و طبیعت پیرامون به احساس و نظر مردم در مورد آن نیز می‌پردازد. این روش دو دلیل عمده دارد. اول اینکه انسان نیز خود جزئی از طبیعت است و بالتبع هر عاملی که برای وجود طبیعت مفید یا مضر باشد، برای انسان نیز مفید یا مضر بوده و او ذاتاً نسبت به آنها واکنش مثبت و منفی نشان می‌دهد. دوم اینکه برخلاف طراحی ساختمان و معماری که تماماً بشرساخت می‌باشد، معماری منظر طبیعی است و دخالت بشر در آن در حد تغییرات مختصر و ترکیب عناصر محیط و منظر با یکدیگر و آن هم به شکل طبیعی می‌باشد؛ که در این راستا نیز لحاظ کردن نظر مردم به عنوان کاربران آن، می‌تواند مفید و مؤثر باشد.

این کتاب در چهار بخش و یازده فصل چهل و پنج الگوی فضایی و طراحی را برای بهبود طبیعت و منظر پیرامون پیشنهاد می‌کند. نویسندگان برای رسیدن به این الگوها حدود سی سال تلاش و پژوهش کرده‌اند که ماحصل آن در تئوری بازسازی خستگی ذهن¹ و در بخش اول کتاب به طور کامل شرح داده شده است. همچنین شیوه‌ای برای رسیدن به نتایج ارائه نموده‌اند که در نوع خود، برای دستیابی به نظرات کاربران در مورد محیط طبیعت پیرامون بسیار مفید و مؤثر است. در این شیوه از پرسش‌نامه‌های تصویری دارای تصاویر دسته بندی شده منظر و محیط بر اساس الگوهای طرح شده، برای جمع آوری نظرات مردم، به عنوان کاربران محیط و منظر استفاده شده است و مستقیماً با پرسش احساس آنها نسبت به هر تصویر، مباحث موضوع مورد پژوهش، تهیه و تحلیل و نتیجه‌گیری می‌شوند. این شیوه تحقیقی، بسیار کارآمد است؛ چرا که جان کلام هر منظر، تصویری از آن است که به چشم مردم می‌آید. زبان و کلام منظر زبانی تصویری است؛ بنابراین دیدنی است؛ نه شنیدنی، و اگر بیننده‌ای احساس خود را نسبت به این زبان اشتباه بیان کند، مجموع بینندگان قطعاً نظری صحیح و درست را ارائه خواهند داد. در حال حاضر و در بسیاری از دانشکده‌هایی که در مورد معماری منظر، تحصیلات

تکمیلی انجام می‌شود، استفاده از این روش در جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل و نتیجه‌گیری به کمک آن، یکی از رایج‌ترین شیوه‌ها است.

در پایان کتاب منابع فراوانی که نویسندگان از آن بهره برده‌اند؛ عیناً آورده شده است و به خوانندگان محترمی که قصد مطالعه بیشتری را دارند توصیه می‌شود به آنها نیز مراجعه نمایند. البته باید گفت مانند هر اثر ترجمه شده‌ای، ترجمه این کتاب نیز خالی از اشکال نیست. در ترجمه برخی از لغات و اصطلاحات سعی شده است تا معادل فنی رایج آن به کار رود و در صورت نبودن آن، ترجمه نزدیک به محتوی و یا لغت‌نامه‌ای آن ارائه شده است. لذا پیشاپیش از یادآوری و اطلاع اشتباهات احتمالی توسط خوانندگان محترم تشکر نموده و استقبال می‌کنم. امیدوارم تلاش حاضر که پیش روی شماست مفید و مؤثر واقع شود.

مقدمه نویسندگان

حدود سی سال پیش، درست زمانی که ما مطالعه در مورد رابطه انسان و طبیعت را شروع کردیم، تحقیقات اندکی در این زمینه وجود داشت. آن زمان خیلی ملموس نبود که مردم محیط های طبیعی را به محیط های بشرساخت ترجیح می دهند. مردم ذهنیتی فراتر از ایجاد سرگرمی های لذت بخش از طبیعت نداشتند؛ بنابراین ما تحقیق در این زمینه را با امیدواری به دو نکته ذیل شروع کردیم: امید به یافتن الگوهای مناسب و کافی برای ساختن یک تحقیقات علمی؛ و یافتن تأثیرات مفید نتایج این تحقیقات بر روی طراحی و مدیریت مناظر طبیعی.

امید اول ما در طبیعت پیرامون وجود داشت. اما به فراوانی الگوها و سختی کشف قواعد آنها واقف بودیم. عمده تحقیقات، حاکی از این مشکل بود که مردم و محیط طبیعی پیرامون، رشد قابل توجهی کرده اند؛ لذا تحقیق در این باب استقامت و پایداری زیادی می طلبید.

برای تحقق خواسته دوم، به همین اندازه خوش بین نبودیم. وقتی به اطراف خود نظر می اندازیم، ایده های شگرفی از طراحی و مدیریت محیط های طبیعی با ذهنیت مردمی وجود دارد؛ اما نمونه های فراوانی نیز مشاهده می شوند که اثری از خلاقیت فکری در آنها یافت نمی شود تا به الگوهای تحقیق بدل شوند. این نکته مایوس کننده بود و روش آسانی برای یافتن ادبیات تحقیق و بیان آن، به نحوی که واجد پیشنهادات سودمندی باشد، وجود نداشت.

کتاب حاضر می کوشد تا مشکل پیش گفته را به تصویر بکشد. در این کتاب تلاش کرده ایم تا روش تحقیقی، ساده، مستقیم و عملی را برای دانشجویان خود، دیگر دانشجویان و همکارانمان خلاصه کرده و پایه ریزی کنیم. سعی شده است کتاب قابل فهم، سودمند و قابل انعطاف باشد. کتاب حاضر رساله جامعی نیست؛ اما در بسیاری از موقعیت ها و زمینه های مرتبط دارای نمونه های فراگیر و جامعی است. مباحث کتاب، بیشتر از حل مسئله می کوشد تا حس مشارکت را تقویت کند و بر فضاهای کوچک بیش از فضاهای بزرگ و بر ابعاد روان شناسانه بیش از جزییات فیزیکی و خصوصیات مکانی تأکید می کند. با استفاده از فرضیه ها و تحقیقات قصد داشتیم تا کتاب راهنمایی برای خواننده باشد، تا با تأکید بر جنبه های انسانی، تشویق شود در چهارچوب های پیشنهادی دانش خود را بیازماید.

برای مهیا کردن بستر فکری کتاب، مخاطبین گوناگونی داشتیم؛ از اشخاصی که تنها چند میله چوبی در زمین قرار داده بودند تا مسئولان طراحی و مدیریت پارک ها، مناطق حفاظت شده، مناظر و محوطه های شرکت ها و سازمان ها و بسیاری از افراد دیگر مرتبط با مکان های طبیعی. این افراد از طیف وسیعی از مهارت ها و دانش محیطی برخوردار بودند. بسیاری از آنها دانش خوبی از احتیاجات اکوسیستم محیط پیرامون خود و طبع مردم در رابطه با محیط، حتی بیشتر از حد نیاز شغلی خود دارند که در پروراندن محیط به آنها کمک می کند. برخی دیگر از مخاطبین احیاناً دارای دانش هایی در زمینه معماری و طراحی به نسبت کار تحقیقاتی بودند که درک بهتری در زمینه های کاری به آنها می بخشید.

ممکن است کسانی دیگر موضوعاتی را جسته و گریخته مطالعه کرده باشند که در این کتاب مجدداً طرح شده‌اند؛ اما ما به دنبال شکل منظمی از ارائه اطلاعات و تحقیقات بوده‌ایم.

امیدواریم همه اشخاص صاحب نظر که با این کتاب سروکار دارند از این دستمایه، که دارای چارچوب فکری و نظریه‌ای منسجم است، بهره‌مند شوند. علاوه بر این، امید داریم خوانندگان، بخصوص طراحان و مدیران محیط‌های طبیعی، این کتاب را در توجیه آنچه تاکنون انجام می‌دادند و در مواجهه با مردمی که با آنها سروکار دارند، برای ایجاد یک محیط آرامش بخش و معقول مفید یافته باشند.

هر یک از ما سه نفر در شکل‌گیری این کتاب نقش‌های متفاوتی داشتیم. سهم راشل کاپلان و استفان کاپلان در هنگامی که یک گروه نوشتاری و تحقیقی را تشکیل داده بودند؛ در حجم کلی کتاب کاملاً متمایز است. استفان کاپلان با استفاده از نمونه‌های کاربردی، تلاش مضاعفی در ایجاد چارچوب شناخت در کتاب از خود نشان داده است. از سوی دیگر راشل کاپلان بیشترین اقتباس‌ها را از فرضیه‌ها و نتایج تحقیقات دیگر در نمونه‌های کتاب گنجانیده است. نفر سوم گروه، روبرت ریان، طرح‌ها، ترسیم‌ها، تهیه بسیاری از عکس‌ها و انتخاب تصاویر و عناوین را انجام داده است. علاوه بر این او تهیه منابع گسترده کتاب را عهد دار بوده است. سرانجام اینکه، این کتاب علاوه بر زحمات مشترک تیم فوق حاصل اشارات و بازتاب اندیشه‌های بسیاری از صاحب نظران دیگر نیز می‌باشد.

همانند کتاب‌های گذشته ما، این کتاب نیز علاوه بر دغدغه‌های فکری و اخلاقی و حتی بیشتر از آنها با مشکلات مالی درگیر بوده است. برای گرفتن حق التالیف کتاب، در پی یافتن مؤسسه‌ای بودیم که از حقوق مولف و مردم بخوبی محافظت کند. خوشوقتیم که برای این کار، یک مؤسسه مناسب و امید بخش به نام اعتماد برای مردم زمین^۲، پیدا کردیم. انعطاف و مهارت این مؤسسه ما را عمیقاً تحت تأثیر قرار داد. ما با مشارکت این سازمان جرات یافتیم تا روی طبیعت پیرامون و اهمیت آن در ذهن مردم بهتر متمرکز شویم. رئیس مؤسسه، مارتین روزن، در مصاحبه‌ای با مجله مردم و زمین با اشاره به دره زیبای یوزمیت^۳ در کالیفرنیا، جان کلام را در چند کلمه به زیبایی بیان کرد:

آنجا چشم اندازی صرفاً شورانگیز و شگفت آور نیست؛ بلکه مستحق بزرگداشت و حفاظت نیز می‌باشد. ما اهمیت مناظر خیلی نزدیک را به خوبی تشخیص می‌دهیم. دریاچه‌ای کوچک در همسایگی شما شاید به معروفیت دریاچه والدن^۴ نباشد؛ یا آبشار محلی شما ممکن نیست آبشار نیاگارا^۵ باشد؛ اما این مکان‌های به ظاهر کم اهمیت بنیان‌های روزانه ما را می‌سازند.

2 -Trust for Public Land

3 -Yosemite and Grand Canyons

4 - Walden

5 - Niagara fall

تقدیر و تشکر نویسندگان

اتفاقاتی که در چند سال اخیر منجر به پیدایش این کتاب شد، در ما یک احساس دین نسبت به جان دیور به وجود آورد. جان دیور به عنوان مدیر واحد منابع طبیعی شهر شیکاگو در ایستگاه تحقیقات جنگل‌های شمال مرکزی، علاوه بر حمایت مالی از تحقیقات این کتاب، در تمام طول تحقیق مشوق بزرگی برای ما بود.

در تهیه و نگارش بسیاری از قسمت‌های کتاب، ما مدیون همکاری اشخاصی هستیم که در پیدایش نتایج، تأثیرات بارزی داشتند. همین‌طور از نقد برخی صاحب نظران سود بردیم. بسیاری از ایشان همان‌گونه که شغلشان ایجاب می‌کرد، بسیار خبره بودند. مدیران مراکز تفریحی درون شهری مانند پارک‌ها، معماران محیط و منظر، گروه‌های نگهداری خدمات محیطی شهری و محلی مانند حافظان پارک‌ها و فضاهای سبز و طبیعی شهرداری‌ها، گروه‌های غیر دولتی دوستدار محیط زیست و مؤسسات ویژه گرافیک محیطی از این دسته بودند. به این جمع باید گروه‌های دارای تحصیلات دانشگاهی مانند مهندسان معماری منظر، برنامه ریزان محیطی و منابع طبیعی و تفریحی و محققان علوم اجتماعی در بخش مدیریت ارزیابی تحقیقات و برنامه ریزی منابع طبیعی ایالات متحده را نیز اضافه نمود.

در اینجا تشکر ویژه‌ای نیز از صاحب نظرانی که در نسخه اولیه کتاب و پیش‌نویس آن ما را یاری دادند، از جمله دیوید بورنمن (D. Borneman)، گوردون برادلی (G. Bradley)، جرالد کلارک (G. Clark)، جان کاردول (J. Cardwell)، سینتیا کارلیسل (C. Carlisle)، جنیفر کلبی (J. Colby)، جف کوربین (J. Corbin)، جف درینگ (J. Dehring)، کتی دیکات (K. Dickhut)، لوسی فورتین (L. Fortin)، پاول گوبستر (P. Gobster)، روبرت گرس (R. Grese)، ویلیام هامیت (W. Hammitt)، ماتیو هیومن (M. Heumann)، روجر هسترلی (R. Hoesterey)، جون لابوسیر (J. Labossiere)، راکي رگلر (R. Riegler)، توماس استنلی (T. Stanley)، اندی استون (A. Stone) و ویلیام سولیوان (W. Sullivan) داریم. بخصوص به خاطر ارائه نکات هوشمندانه، سپاسگزار روبرت بیکسلر (R. Bixler) مارین اوستین (M. Austin) توماس هرزوغ (T. Herzog) و جانت تالبوت (J. Talbot) هستیم.

جا دارد از تمام کسانی که عکس‌هایشان در این کتاب استفاده شده است، و از شکیبایی، مهارت کارکنان بخش عکس پردیس دانشگاه میشیگان، بخصوص از خانم جانت ریان به خاطر بردباری و مشارکتش در انجام سفرهای متعدد برای تهیه عکس، تشکر کنیم.

در پایان ذکر این مطلب خالی از لطف نیست که تحقیقات این کتاب در دوران تهیه، از سؤالات روشنگرایانه و هوشمندانه بسیاری از دانشجویان و همکاران مخاطب آن از دور و نزدیک، بهره شایانی برده است و ما از اینکه با دانشجویان ممتازی در طول این مدت کار کردیم و درگیر مباحث فنی با آنان بودیم، بسیار خوشحال هستیم. این کتاب بازتابی از دانش و خرد بسیاری از افرادی است که نامی از آنها برده نشده است.

فهرست

مقدمه نویسندگان

مقدمه مترجم

تقدیر و تشکر نویسندگان

بخش اول – شرح و توضیح یک روش: مردم و طبیعت	۱.....
فصل ۱ استفاده از الگوها	۴.....
فصل ۲ برخی از ویژگی‌های انسانی	۹.....
بخش دوم – روبرو شدن با چالش‌ها	۳۲.....
فصل ۳ نگرانی‌ها و مطلوبیت‌ها	۳۵.....
فصل ۴ مسیریابی	۵۳.....
فصل ۵ محیط‌های بازسازنده	۷۳.....
بخش سوم – طراحی و مدیریت فرصت‌ها	۸۵.....
فصل ۶ ورودی‌ها و جدا کننده‌ها	۸۷.....
فصل ۷ پیاده‌روی و مسیرهای آن	۹۵.....
فصل ۸ مناظر و چشم اندازها	۱۰۵.....
فصل ۹ مکان‌ها و عناصر آنها	۱۱۵.....
بخش چهارم – طبیعت از دیدگاه مردم	۱۲۷.....
فصل ۱۰ جذابیت‌های مردم پسند	۱۲۹.....
فصل ۱۱ ترکیب اجزا باهم	۱۵۳.....
پیوست: ماتریس الگوها و موضوع‌ها	۱۶۹.....
فهرست موضوعی	۱۷۳.....
فهرست الفبایی	۱۹۵.....

بخش اول

شرح و توضیح یک روش:

مردم و طبیعت

متن این کتاب در مورد طبیعت است و دربارهٔ مردم نیز سخن می‌گوید. این کتاب به بیان روش‌هایی که در محیط زیست طبیعی به بهبود زندگی، رفاه و توانایی عملکردی مردم در استفاده از طبیعت پیرامون، می‌انجامد؛ هدف اصلی از ارائه این کتاب، بررسی نحوهٔ طراحی و مدیریت محیط طبیعی اطراف به گونه‌ای است که به سود مردم و سبب آگاهی آنها از ارزش طبیعت پیرامون شود، نگرش اصلی کتاب مروری مختصر بر موضوع پیش گفته است. این نگرش، همان‌طور که عنوان کتاب آن را نشان می‌دهد، پرداختن به مقوله طراحی و مدیریت محیط طبیعی اطراف مردم با عنایت به دیدگاه آنهاست. در متن کتاب از کلمه "طبیعت" بسیار استفاده شده است؛ هرچند، دیدگاه‌های متعدد و گاه متناقضی در مورد آنچه طبیعت و ساختار آن گفته می‌شود، وجود دارد. همچنین نظرات متفاوتی از رابطه مطلوب بین مردم و محیط زیست طبیعی در نزد صاحب نظرانی که به توصیف مطلوبیت این ارتباط پرداخته‌اند، وجود دارد.

از نظر ما، ماهیت محیط زیست طبیعی اطراف صرفاً با معیار قرار دادن فاصله آن با محل زندگی انسان و مناطق طبیعی بدون تغییر و دخالت بشر تعریف نمی‌شود؛ بلکه کلمه طبیعت واژه گسترده‌ای است که انواع روابط فضاهای باز و مقادیر قابل توجهی از عناصر پوشش دهندهٔ آن مانند گیاهان را شامل می‌شود. تأکید کتاب بر ویژگی‌های بین گیاهان به عنوان عناصر متشکله محیط طبیعی و نه خود گیاهان متمرکز است و گیاهان نیز بیش از جانوران مورد بررسی قرار می‌گیرند. این بررسی شامل محیط وحشی و عناصر جذاب، مهیج و پر هیاهوی آن نمی‌شود. در عوض، طبیعتی که به طور روزمره، مردم در پیرامون خود با آن سروکار دارند، مدنظر است؛ گرچه ممکن است که پیش پا افتاده، معمولی و غیر آرمانی به نظر برسد؛ اما در نزدیکی آنهاست و هر روز آن را لمس می‌کنند. این محیط شامل پارک‌ها و فضاهای باز، درختان خیابان‌ها و گذرگاه‌های شهری، زمین‌های بایر و فاقد کاربری، حیاط‌ها، باغ‌ها و مزارع و بوستان‌های جنگلی اطراف سکونت‌گاه‌های مردم است و شامل مکان‌هایی کوچک و محدود تا عرصه‌های بسیار بزرگ و قابل رؤیت از پنجرهٔ منازل و در دور دست‌ها می‌باشد. همچنین عرصه‌های طراحی شده و دارای مدیریت تا زمین‌های بایر فراموش شده را در برمی‌گیرد. انتخاب این دامنهٔ وسیع بر مبنای تمایلات شخصی و آرمان‌گرایانه نیست؛ بلکه پژوهش‌های گذشته آن را توجیه و تأیید می‌کنند.

در طول پژوهش‌های گذشته به فراوانی دریافتیم که مفهوم طبیعت در ذهن مردم عرصه گسترده و فراگیری دارد و این فراگیری و تنوع در طبیعت و روابط بین اجزای آن به سود آسایش بشر است. نباید فراموش کرد که انسان نیز خود بخشی از طبیعت است و همانند موجودات دیگر دارای نیازهایی است که در طبیعت برآورده می‌شود. و دقیقاً مثل سایر موجودات زنده، چگونگی برخوردش با طبیعت بر زندگی او تأثیر می‌گذارد.

از سوی دیگر واقعیت انکارناپذیری وجود دارد که انسان با عملکرد خود محیط طبیعی را دستخوش تغییراتی نموده که پیامدها و عواقب وخیمی برای تمام موجودات زنده در پی داشته است. صد البته که طبیعت دست نخورده یک بار دیگر یافت نخواهد شد! و متأسفانه در حال حاضر، بیشتر محیط‌های سالم برای سایر گیاهان و جانوران تخریب شده و یا آسیب دیده است. آسیبی که عواقب آن متوجه خود انسان نیز شده و سلامت زندگی او را در معرض خطر قرار داده است.

با توجه به آسیب‌هایی که از جانب انسان‌ها متوجه طبیعت شده است، لازم است که اصلاحاتی گسترده در روش زندگی و عملکرد انسان نسبت به طبیعت به وجود بیاید و این اصلاحات باید در اولویت قرار بگیرد. الزام و تأکید بر گسترش آموزش عمومی در مورد نیازهای محیط زیست از دید بسیاری از صاحب نظران مسائل طبیعت، بسیار مهم است و به عنوان بخشی از هزینه‌های جبران عملکردهای مخرب بشر در مورد طبیعت، گریز ناپذیر است. در این راستا، هدف ما جستجو برای یافتن یک زمین و طبیعت متعادل است. لازم نیست تأکید کنیم که هدف تشویق انسان به ایجاد محدودیت و تباهی بیشتر محیط زیست طبیعی در برابر شهر و الزامات شهرنشینی نیست؛ هر چند توجه به شهر و طبیعت درون شهری، در این تحقیق نقش محوری و مرکزی دارند. این آرزوی ما است که بسیاری از مناطق شهری از نظر محیطی به گونه‌ای شکل بگیرند که فرایند بهره‌گیری مردم از آنها بهبود یابد.

در عین حال باید واقف بود که مسئله "آموزش عمومی"^۱ به عنوان یک ضرورت در بازسازی رابطه بین انسان و طبیعت امری حیاتی است. مخالفتی با آموزش در این زمینه وجود ندارد؛ اما چگونگی این آموزش و روش اجرای آن مشکل اصلی است. حتی اگر مسئله آموزش هم ساده باشد، چگونگی شیوه‌ها و موضوعات آن و یافتن اینکه چه کسی (مردم یا کارشناسان) درست می‌گویند، امر پیچیده‌ای است. در آموزش عمومی، ذهنیت غالب این است که کارشناسان و مدرسین مرتبط، راه حل مناسب را آموزش می‌دهند و مردمی که آموزش را دریافت می‌کنند، عموماً نسبت به آن ناآگاه هستند. اما همانطور که در آینده و در بسیاری از بخش‌های این کتاب و بخصوص در بخش‌هایی آن آشکار خواهد شد، درمی‌یابیم عموم مردم دارای بینش و اطلاعاتی هستند که کارشناسان نیاز به شنیدن آن دارند.

قصد بعدی از نگارش این کتاب، تأکید بر نقش طبیعت پیرامون و طبیعتی که مردم به طور روزمره با آن سروکار دارند، در سعادت و سلامت آنها است. رویکرد کلی کتاب بر پژوهش علمی و بر چارچوب مفهومی رشد یافته بر مبنای این پژوهش استوار است. در این کتاب، اعتقاد راسخ بر این است

که طبیعت پیرامون و روزمره می‌تواند سهم قابل توجهی را در زندگی روزانه مردم ایفا کند. طبیعت پیرامون می‌تواند سعادت و سلامت انسان را تغذیه کرده و پرورش دهد. نمودهای طبیعت، رفتارها و فعل و انفعالات موجود در آن، نشان داده اند که با سلامت جسمی و روانی مردم ارتباط زیادی داشته و بر زندگی آنها تأثیر فراوانی دارند.

فصل ۱

استفاده از الگوها

در تدوین سعی شده تا این کتاب دارای جنبه‌های عملکردی و مفیدی باشد. در بخش‌های گوناگون آن کوشیده‌ایم تا موضوعات و مسائل پیرامون محیط، که در اکثر موقعیت‌های مشابه رخ می‌دهد، سامان دهی شود. هر یک از این موضوعات و مسائل در یک فصل گنجانیده شده‌اند و هر فصل شامل یک سری از "الگوها"^۱ است که راه و روش تفکر و حل آن مسائل را ارائه می‌کنند. این الگوها فرمول و دستورالعمل قطعی و نهایی نیستند. بلکه هدف آنها پیش بینی و نمایش چگونگی روابط بین شاخص‌ها و ویژگی‌های محیط از یک طرف و تجارب و واکنش‌های مردم به آنها از طرف دیگر است. این روابط به پایه‌ها و مبانی مناسبی برای پیشنهادها و راه‌حل‌های ممکن در موقعیت‌های مشابه تبدیل خواهند شد. اگرچه پیشنهادها و راه‌حل‌های ارائه شده در این کتاب ممکن است جامعیت کاملی نداشته باشند. البته نباید فراموش کرد که یافتن راه‌حل‌های جامع بعید است. توصیه‌های این کتاب بیشتر به مفهوم اطلاع دهی و الهام بخشی هستند و کمتر در پی تحکم می‌باشند. به نظر ما، ارائه راه‌حل‌های درستی که در محل مناسب پاسخگوی وضعیت موجود باشد کفایت می‌کند. احتمال قابلیت اجرایی یکسان برای عواملی که به تمایلات حسی مردم ربط دارند، در موقعیت‌های مختلف، تقریباً غیر ممکن است.

مفهوم "الگو" از تحقیق کریستوفر الکساندر و همکارانش^۲ استنباط شده است. آنها الگو را چنین تعریف کرده اند: "هر الگو مسائلی را به شیوه‌ای توصیف می‌کند که بارها و بارها در محیط اطراف ما به وقوع پیوسته است و سپس راه‌حل اصلی برای شرح مسئله را بیان می‌کند؛ به طوری که شما می‌توانید این راه حل را میلیون‌ها بار و بدون تکرار همسان آن استفاده کنید".

از نظر مفهومی، الگو را می‌توان با نوعی قانون کلی مقایسه کرد. یک قانون آنچه را باید و شاید انجام شود، نشان می‌دهد. یک الگو نیز مسائلی را که نیاز به تأکید و ارائه دارند و باید بدان‌ها توجه شود مورد اشاره قرار می‌دهد. به این ترتیب، در حالی که یک قانون بینش و درک مستقیم مردم را نادیده می‌گیرد و اصطلاحاً دور می‌زند، یک الگو این بینش‌ها و تلاش‌ها را برای ارتقای آموزش و تقویت آنها در روند حل مسائل، فرا می‌خواند.

2-Pattern

3-Christopher Alexander and his coauthors (1977)

در مجموع، چهل و پنج الگوی شاخص، مهم و دارای اهمیت ویژه، در این کتاب برای تبیین چارچوب رویکرد مردم‌گرایانه به طراحی و مدیریت محیط‌های طبیعی پیرامون، انتخاب شده‌اند. البته الگوهای انتخابی، محدود به این تعداد و مجزا و گسسته از هم نیستند؛ بلکه ترکیبات آنها با همدیگر طیف گسترده‌ای از الگوها با شرایط متفاوت را به وجود خواهد آورد. به الگوها بر حسب موضوع و دامنه آنها رمزهای^۴ اختصاصی داده شده است. به عنوان مثال، الگوهای مربوط به چشم‌اندازها^۵ و مناظر^۶ با کد "VV" نامگذاری و شروع می‌شوند، در حالی که الگوهای مربوط به مسیر یابی^۷ با "WF" شروع می‌گردند.^۸ این احتمال وجود دارد که الگوهای مختلف هنگام قرار دادن آنها برای استفاده در یک ردیف مشترک و مرتبط با هم کدگذاری شوند. با این حال، یافتن راه حل بسیاری از مسائل نیز از الگوهای موجود در فصل‌های بعدی بهره‌مند می‌شود. در پایان کتاب نیز، لیستی از تمام الگوهای موجود، برای تدوین یکسان‌نگرش‌های مردمی در ماتریسی تحت نام "ماتریس الگوها و موضوعات"^۹ فهرست شده‌اند. در اینجا لازم است یک بار دیگر تأکید کنیم که الگوهای ارائه شده صرفاً برای راهنمایی بوده و انعطاف‌پذیر هستند و در استفاده از آنها نمی‌توان قول بروز نتایج کامل را داد.

سعی شده است که تمرکز ادبیات پژوهشی کتاب به موضوع ارتباط موجود بین مردم و طبیعت محدود باشد؛ لذا کار اصلی این تحقیق و پژوهش، کشف شهود در این زمینه است. نگرش مردم به طبیعت اغلب با نظر و نگرش کارشناسان متفاوت است. "کارشناسان"^{۱۰} در اینجا به افرادی با آموخته-حرفه‌ای در زمینه‌هایی مانند منابع طبیعی^{۱۱}، معماری منظر^{۱۲}، آموزش‌های زیست محیطی^{۱۳} و یا مدیریت بوستان‌ها^{۱۴} اطلاق می‌گردد. همچنین گروه‌های غیر رسمی دارای اطلاعات علمی در زمینه محیط طبیعی و داوطلبان و دوستداران محیط زیست طبیعی در شمار این کارشناسان هستند. گروه‌های کارشناسی بارها نشان داده‌اند که در رابطه با مسائل محیط زیست طبیعی، برداشت‌ها و عملکرد متفاوتی نسبت به عامه مردم از خود بروز می‌دهند، در حالی که اگر قرار است طراحی برای عامه مردم باشد، بعید است تجارب و بینش کارشناسان به تنهایی برای این امر کافی باشد.

4 -Codes

5 -Views

6 - Vistas

7-Way-finding

۸- جهت سهولت استفاده، کدهای اختصاری همچون اصل کتاب با حروف انگلیسی مشخص شده‌اند و کلمات استنادی هریک از کدها در زیر نویس صفحات ارائه شده است.

9 -Matrix of Patterns and Themes

10 -Experts

11 -Natural resources

12 -Landscape architecture

13-Environmental education

14 -Park administration

این پژوهش با مردم زیادی در مکان‌های مختلف و در زمان‌های طولانی مدت سر و کار داشته است و در آن ساختاری مفهومی از نتایج پژوهش ترسیم شده و درعین حال، برای پرهیز از تبدیل کتاب به یک کار صرفاً علمی به جای یک اثر عملکردی، از ذکر منابع در متن پرهیز شده است. در عوض، در بخش پایانی کتاب، کتابشناسی گسترده‌ای از منابع مورد استفاده، با دو روش الفبایی و موضوعی منتشر شده است تا در دسترس خوانندگان باشد. فهرست موضوعی پایان کتاب، با استناد به منابع عمومی مربوط به بخش‌های عمده‌ای از حجم کتاب شروع و متناظر با هر یک از فصل‌های کتاب سازمان‌دهی شده‌اند.

در این کتاب خواهیم دید که چگونه بسیاری از تفاوت‌ها و چالش‌های نگرشی و مدیریتی مطرح شده در رابطه با مسائل طبیعت، در اصل می‌توانند مفید باشند؛ برای مثال، تحقیقات این کتاب نشان می‌دهد افرادی که به راحتی در بوستان‌ها و جنگل‌ها مسیر حرکتی را پیدا می‌کنند، بیشتر حاضر می‌شوند در برنامه‌های حمایت از حفظ و بازسازی محیط زیست طبیعی شرکت کنند. این نکته می‌تواند بسیار مهم باشد. واقعیت نشان می‌دهد که توجه به طراحی و مدیریت طبیعت پیرامون و روزمره با استفاده از الگوهای موصوف در این کتاب می‌تواند در کاهش هزینه‌های تمایلات بزهکارانه و ناپهنجار در جامعه و بهبود سلامت روانی آن مؤثر واقع شود. همچنین مباحث کتاب به خوبی نشان می‌دهد که اگر تلاش‌ها برای آموزش عمومی بیشتر بر پایه درک نیازهای مردم و تمایلات آنها به طبیعت باشد، با ارزش‌تر است. گرچه با تأسف باید اذعان کرد که در اینجا هم مانند بسیاری از سطوح کاربردی دیگر، تحقیقات در حد کمال نیست و پژوهش‌های بیشتری در این زمینه باید انجام شود. و تا زمانی که دانش بیشتری در این زمینه در دسترس نیست، مطالب این کتاب به عنوان پیش فرضیه‌هایی منطقی و نه بیشتر، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

بررسی اجمالی نحوه استفاده از کتاب

لازم به توضیح است که هر چند مردم در بسیاری از جهات مهم دارای افکار و رفتارهای مختلفی هستند؛ اما همگی نیازهای مشترک دارند و همین اشتراکات اساس تشکیل محتوای این کتاب است.

در همین راستا، روش یکسانی برای استفاده از این کتاب وجود ندارد. خوانندگان احتمالاً چند گروه خواهد شد. برخی ابتدا کتاب را مطالعه کرده و در پایان به استفاده کاربردی از آن می‌پردازند. برخی نیز، به احتمال زیاد با توجه به انگیزه برخاسته از موضوع پژوهش خود، به فصل‌های طراحی و یا مدیریت مراجعه خواهند کرد. چارچوب ارائه شده در فصل دوم این کتاب تحت عنوان "برخی از ویژگی‌های انسانی"^{۱۵} راهنمای خوبی در این زمینه می‌باشد.